

"CONSELLS A UN ESTUDIANT QUE COMENÇA".
LLIÇÓ INAUGURAL DE LA UNIVERSITAT POMPEU
FABRA, A CÀRREC DEL PROFESSOR ANDREU MAS I
COLELL, DE LES UNIVERSITATS DE HARVARD I
POMPEU FABRA

"Viure l'instant i obrir els ulls al demà
Del clar i l'obscur seguir normes i regla
i enmig d'orats i savis, raonar."

J.V. Foix
Sol, i de dol

Avui inaugurarem una universitat nova. El moment demanaria un discurs d'una volada doctrinal que, em dol de dir, no és al meu abast. He pensat, però, que hi hauria una manera indirecta d'enllaçar amb aquesta circumstància irrepetible. Entre les moltes característiques pròpies del primer any d'una universitat nova hi ha el fet que tots els seus estudiants comencen. Heus aquí, doncs, que ens és donada una oportunitat singular d'adreçar-nos-hi sense que ens calgui mesurar les paraules, sense anar amb compte que el consell a l'estudiant que comença no comporti alhora un retret o una desatenció cap a l'estudiant que acaba.

Els consells d'un professor que és exactament a mig camí entre la llicenciatura i la condició d'emèrit evitaran difícilment el to paternalista. Després d'escriure i rescriure aquest paràgraf potser deu vegades tot intentant dir que sí i alhora dir que no, he arribat a la conclusió que sobre això no hi puc fer

res. Els professors tenim una inclinació molt forta a dirigir-nos als estudiants. És una compulsió que normalment desfoguem en l'àmbit reclòs d'una classe. Però, si ens deixen, podem aprofitar el menjador, l'estadi o, per què no, ocasions com aquesta. Sortosament, els estudiants teniu un sentit, desenvolupat per molts anys d'experiència, que us fa percebre de seguida si el que se us va a dir té algun interès. Això permet, com a mínim, el pas ràpid al conreu de la vida interior. Us prego que afineu aquest sentit. És possible que el vulgueu fer servir molt aviat.

El primer que diria a l'estudiant que comença és que no es neguitegi excessivament pensant què farà quan acabi els estudis, si estarà preparat per exercir una professió, si trobarà feina. Aquestes són qüestions de gran transcendència, tanta, de fet, que ja són el tema primordial de preocupació dels que dissenyen els estudis universitaris, dels administradors de les universitats i dels professors. L'economista americà E. Seligman escriu: "La demanda imperiosa de la comunitat moderna en el sentit que la universitat presti un servei públic i estigui en contacte estret amb totes les fases de l'activitat social, és clarament irresistible". No és un pensament profund però és, en canvi, de 1916. La cosa ve de lluny. Estigueu, doncs, ben tranquils. La imatge d'una universitat encarcerada i girada d'esquena a les demandes socials pertany ja al passat. La universitat d'avui en dia assumeix com una responsabilitat essencial la formació professional orientada cap al món del treball.

Jo més aviat us recomanaria que anéssiu una mica a contracorrent i que no concebéssiu la vostra etapa universitària estrictament en termes de formació professional. És clar que heu de demanar a la universitat que us doni l'equipatge necessari per al desenvolupament professional, de la mateixa manera, si em permeteu un punt d'exageració, que li heu de demanar que us doni els mitjans per a la vostra preparació física. Ara bé, per regla general la formació professional concreta, la de debò, la rebreu més endavant, en programes de postgrau o a la feina mateixa. A la universitat li heu de demanar més. Una educació universitària reeixida hauria de lliurar-vos, primordialment, la potència intel·lectual i la llibertat mental necessàries per poder, el dia de demà, no ja formar-vos en una professió sinó ajudar a determinar els continguts d'una professió. Que no sigui la professió la que us defineixi a vosaltres sinó vosaltres a la professió.

El més important que us pot donar la universitat és la capacitat d'analitzar situacions i problemes de manera lògica i educada, és a dir, amb bona informació. D'això en podríem dir la capacitat de pensar bé. Com en el cas de la preparació física, també l'adquisició d'aquesta capacitat exigeix molt d'entrenament. Hi ha, però, una diferència entre la preparació física i la intel·lectual. És molt més fàcil adonar-se que no s'està en bona forma física

que no pas constatar que el que falla és la forma intel·lectual. És doncs ben assenyat sotmetre's a la disciplina de l'estudi (les classes pràctiques, els deures a casa, els exàmens, etc.). Però, compte; no heu de confondre la disciplina de l'estudi amb la capacitat receptiva. Si després de dedicar hores a l'estudi encara no enteneu ben bé algun tema, no l'accepteu perquè us ho han ensenyat a classe o perquè ho recullen les fonts escrites. Demaneu al professor que s'hi continuï treballant fins que ho entengueu. Repeteixo, la contribució decisiva de la universitat a la vostra educació és fer-vos plenament responsables i lliures en el vostre sistema de creences i coneixements; que sigui pensar bé el catalitzador de les vostres conviccions. Si en els pròxims anys tot és com hauria de ser, veureu com les formes tradicionals de l'escola secundària desapareixeran progressivament, de tal manera que cap a la fi dels estudis, els arguments d'autoritat ja no tindran pes. El vostre cervell exercirà un control ple.

S'escau fer constar en el dia de la inauguració d'aquesta universitat que l'ideal de pensar bé, i les virtuts associades del rigor i de l'expressió clara i precisa, són magníficament representades en la persona i en l'obra del Mestre Fabra.

Una conseqüència dels suggeriments que us estic fent és que no hauríeu de creure que un curs interessant ha de ser necessàriament de tema específic i pràctic o molt referit a la vostra professió. De fet, sovint els cursos més interessants són els més generals o els més distants. Com a curs general penseu, a tall d'exemple, en un curs d'estadística. Si és impartit amb gràcia, en traureu els fonaments i la maduresa per anar aprenent més endavant el que necessiteu, inclosa l'estadística que encara no existeix però que serà, potser, la dominant d'aquí a quinze anys. I què no us diria dels idiomes? Què no donaria jo per haver après rus quan tenia la vostra edat? Com a cursos distants em refereixo, en una paraula, a les humanitats, incloent-hi des del càlcul matemàtic fins als *Diàlegs* de Plató. Hi ha un moment òptim a la vida per llegir, posem per cas, Erasme de Rotterdam i fruit-ne. A l'escola secundària de ben segur que no l'hauríeu apreciat com calia. Éreu massa joves. D'aquí a quatre o cinc anys estareu molt enfeinats. No tindreu gaire temps. El moment és ara. Si em permeteu estalviar-me els matisos, el meu consell és que si se us dóna l'oportunitat d'escollir entre un altre curs sobre el funcionament del Registre de la Propietat o un bon curs sobre Erasme de Rotterdam, no ho dubteu. Teniu tota una vida per enfrontar-vos amb el Registre de la Propietat.

Una altra implicació pràctica és que no hauríeu de tenir pressa per dedicar de manera permanent el vostre temps a activitats estrictament laborals. En necessitareu molt, de temps, per a l'estudi, però també per a l'esport i el lleure. Hi ha dos motius que us poden empènyer cap al compromís laboral abans d'acabar els estudis. Un és la por a la desocupació i la idea que cal

encaixar en una empresa al més aviat possible. No hi crec gaire, en aquesta raó. A mitjà termini tindreu un futur més obert en el món del treball si ara us concentreu en els estudis. Però hi ha una segona motivació, més seriosa. I és que, efectivament, no és pas rar que calgui treballar per pagar-se els estudis (o l'esbarjo o la dispesa), o per independitzar-se de casa; en definitiva, per guanyar-se la vida. El sistema d'ajuts i de beques hauria de ser tal que treballar no fos indispensable per a cap estudiant. Desitjo ferventment que s'arribi ben aviat a aquest punt. Però de tota manera, encara us voldria fer tres observacions. La primera és que procureu que la feina no sigui a jornada completa o que ho sigui només a l'estiu. Treballar a l'estiu és una bona idea en qualsevol cas. La segona és, ai!, molt paternalista. És simplement fer-vos notar que les vacances llargues són sacrificables o que la possessió d'un cotxe pot esperar. La tercera és molt d'economista i potser us escandalitzarà. És que endeutar-se no és pecat, sobretot si es fa amb moderació, si s'és jove i si, com en el vostre cas, teniu un bon futur professional per davant.

En els pròxims quatre anys us relacionareu sobretot amb companys i professors. No us estranyeu si apreneu més dels primers que dels segons. Sempre ha estat així, i no és aquesta una manifestació de cap insuficiència del professorat. Amb els vostres companys us recomanaria que valoreu i cultiveu la virtut del treball en equip, tant per facilitar el domini dels temes d'estudi (i no per evitar-lo, com quan es reparteixen els problemes a fi i efecte d'estalviar-se de fer-los tots) com per desenvolupar les associacions de tot ordre (esportives, culturals, polítiques...) que són els signes d'una vida universitària que gaudeix de bona salut. Amb els professors, ja us ho avanço, les relacions no són mai senzilles. En coneixereu de tota mena. Alguns us semblaran molt dedicats, d'altres farà la impressió que són sempre de viatge (és el que deuen pensar els meus estudiants en aquest moment), uns seran grans professors sense esforçar-s'hi, d'altres hi posaran el coll sense acabar-ho d'aconseguir. I també, és clar, hi haurà aquells que l'únic que els falta per ser grans professors és voler-ho ser. Us revelaré un secret. De la mateixa manera que per a vosaltres els professors són imprescindibles, també vosaltres sou indispensables per a ells. I no perquè, al capdavall, ens paguen per ensenyar i pel fet que sense estudiants no hi hauria universitat, sinó per una raó més subtil. L'explicaré amb una anècdota possiblement apòcrifa. Es diu que una vegada l'economista suec Gunnard Myrdal va replicar al seu mestre Gustav Cassel -quan aquest, irritat per la suficiència del més jove, li va recordar que el seu futur professional depenia d'ell- que potser sí, però que seria ell, Gunnard Myrdal, qui escriuria la nota necrològica de Gustav Cassel. I és que, efectivament, el vostre futur no és nostre. Es ben bé a l'inrevés. Som a les vostres mans.

Després de companys i de professors, ens toca ara parlar de la societat. Sense embuts, us diré que teniu un deute envers la societat. No un deute abstracte

o sentimental sinó un deute dels que es mesuren en pessetes. I és que l'educació universitària costa més per alumne del que pagueu com a matrícula. Molt més. Quan entreu a la universitat rebeu, doncs, automàticament un préstec. És lògic, ja que, com he dit abans, l'hora de rebre préstecs és quan s'és jove. És un préstec que retornareu en el futur, quan feu diners i pagueu impostos. I és per això que desitjo que en el futur feu diners a cabassos i, en conseqüència, pagueu impostos a cabassos. Però no oblideu que rebre préstecs imposa obligacions. La primera i més important és no malbaratar-lo. En faria un gra massa si ara aprofités l'avinentesa per suggerir que us heu de sentir culpables quan aneu al cinema, de manera que deixem-ho córrer. Em limitaré a animar-vos que en el futur sigueu generosos amb la societat, com la societat ho és ara amb vosaltres.

I ja posats a predicar i a apel·lar a la solidaritat, no em puc estar d'ampliar el vostre deute. A la loteria de la vida heu tingut força sort. Les fronteres són accidents històrics, però tenen conseqüències transcendents. Hauríeu pogut néixer negres a Sud-àfrica o camperols a les Filipines. Malauradament, la distància econòmica entre el Nord i el Sud no disminueix, i la pobresa i la malaltia regnen a moltes parts del món. No teniu envers el Sud un deute monetari, però sí un deute moral. Penseu, futurs advocats, economistes i empresaris, que si tots hi dediquéssim una mica, només una mica, de temps i d'esforç, potser faríem un forat en aquest problema. I què ens podria donar una satisfacció més gran?

La cultura moderna (humanística, científica i tècnica), és universal. Els que han planejat la vostra educació saben prou bé que només els pobles que hi estan ben aixoplugats tenen possibilitats de reeixir i prosperar i, per tant, volen de vosaltres que sigueu la primera generació plenament europea i contemporània. Sou doncs al principi d'una travessa intel·lectual, i potser fins i tot física, que us durà molt lluny i de la qual, no ho dubteu, gaudireu intensament. Jo us voldria encomanar que en aquest viatge no oblidéssiu la cultura específica que us aboca al món. No us dic això només per allunyar la imatge, en versos d'Alcover, de "la vella concirosa / a qui sos fills varen deixar/ per la fortuna fabulosa / de l'altra banda de la mar", sinó també perquè en un món tan gran i tan canviant com el d'avui sovint són els arbres d'arrels més profundes els que s'enlairen més amunt i els que tenen un sentit més clar de la direcció. Preneu cura, en particular, de no rebaixar els nivells d'exigència quan es tracti d'allò propi. En una cultura d'àmbit petit la pressió a favor de l'excel·lència només pot venir de nosaltres mateixos, de l'autoexigència. En definitiva, acabaré proposant-vos el lema següent: "el cap al món, però els peus al Born."

Moltes gràcies.